

ДЕЈАН ДОНЕВ

## ОСНОВИ НА ДЕНЕШНАТА КРИЗА НА НОВИНАРОТ КАКО МОРАЛЕН СУБЈЕКТ

### Вовед

Основните прашања кои катадневно ја отсликуваат нашата запрашаност во однос на суштината и значењето на оваа дејност се генерално истите и од претходно: Што е новинарството и кои се „новинарските задачи“, т.е. кои улоги ги има истото и кому треба да служи? Со други зборови, кој е новинарот, што е негова примарна дејност, во чиј интерес дејствува и кому е истиот одговорен?

Секако, одговорите на овие прашања, како и досега, не се ниту едноставни, ниту еднозначни, особено ако новинарската пракса со која се среќаваме денес, ја споредиме со се поголемите и нужни барања за квалитетно новинарство. Тоа е така, бидејќи новинарот во „нормативно“ квалитетното новинарство треба да го заземе и го заземаше досега местото на (професионално компетентен) извор на комуникацискиот процес, т.е. истиот како субјект кој би требало да има контрола над темелните процеси во медиумската реалност.

*Авторот е редовен професор на Институтот за филозофија при Филозофскиот факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје*

Но, праксата на новинарскиот дискурс покажува дека новинарот во сите фази на овој процес, лека полека го губи местото на субјект, сфатен како темел, носител на дејствувањето. Може слободно да се констатира дека во современото новинарство овој темел се менува. Во прилог на ова говори и сознанието произлезено од дијагностицирањето дека она за што би требало да одлучуваат новинарите, во согласност со својата компетенција, денес се повеќе, иако често прикриено, одлучуваат другите, т.е. неговата улога ја преземаат сопствениците на медиумите, на капиталот, изворите на информациите и/или носителите на политичката моќ од типот на мултинационалните компании, огласувачите, политичарите, службите за односи со јавност и слични ним.

Со ова, новинарот како субјект - известувач исчезнува, неговото место во контролата над процесите во медиумската реалност го преземаат безлични структури и механизми на моќта, сопственици на капиталот и носители на власта. Во овој контекст, поголемиот дел од работата на новинарот може да се окарактеризира како пасивна преработка на информацијата. Односно, известувачите не се новинари, туку оние кои во известувањето (успешно) го наметнуваат својот интерес, оние кои директно (како сопственици) или индиректно (како највлијателни извори на информациите и мислењата, како огласувачи и спонзори) владеат со медиумите. На овој начин „новинарите стануваат служители на нивните интереси, т.е. се повеќе стануваат оние кои ги извршуваат одлуките (decision takers), наместо да бидат оние кои одлучуваат (decision makers)“ (Manus, 1997, стр.5).

## 1. Промена на улогите и контекстите

Согласно она што е повеќе од видливо од трендовите во развојот на новинарството, т.е. ако се има предвид основната претпоставка во дејствувањето на новинарот, денес - желбата за сензационалистичко навлегување во приватност и прогласувањето на истото за новинарска задача, се поставува тезата дека не се работи само за **криза на идентитетот на новинарството**, што всушност значи криза на професијата, туку и за **криза на (само)идентификацијата на новинарството** како криза на идентитетот меѓу новинарот и новинарскиот дискурс, а особено за **криза на автономијата и на (новинарската) етика**. Поригидно и до крај изведена тезата: не станува збор само за криза на етиката во новинарството, туку пред се за **криза на субјектот**, особено за **криза на новинарот како субјект** (Poler Kovačić, 2001).

Во потврда на ова говори и фактот дека во Постмодерната, поради сознанието дека никој не може да има целосна контрола, станува дискутабилно и барањето на Модерната, новинарот суверено да ја контролира ситуацијата. Ова произлегува од тоа што „постмодерната промена значи недоверба во картезијанското его како и кршење на претставите за трансценденталниот субјект, кои беа во средиштето на најголемиот дел од европската философија, од Рене Декарт наваму“ (Matthews, 1996). Тоа значи дека постмодерното гледиште не ја признава можноста за самовтемелување на субјектот, со што донесува една сосема поинаква слика за новинарот во смисла на субјект менувајќи го досегашното преовладувачко разбирање на идентитетот на новинарот и новинарството.

Оттука, разгледувајќи ја кризата на етиката во новинарството во светло на постмодерното доба, се повеќе се признаваат релативистичките, прагматистичките и макијавелистичките пристапи кон новинарството, додека „субјектот исчезнува, а со него и главниот алат на новинарите - прашањето. Новинарот не е субјект и тој повеќе не поставува прашања. Нема прашања, што значи нема ниту одговори, односно нема одговорност, со што етиката запаѓа во криза. Се работи за криза на субјектот, која е криза на личното исполнување, криза на новинарот како личност“ (Poler Kovačić, 2001, стр.1).

Подетално, согласно претходно поставената теза, во нејзиниот прв дел се укажува на постоењето на *криза на идентитетот на новинарството*, која особено треба да се бара и истражува во светлото на кризата која се случи со преоѓањето од модерното во постмодерното доба. Имено, прогласувањето на **крајот на новинарството**, е пред се резултат на прогласувањето на крајот на идеологијата (Даниел Бел), прогласувањето на крајот на историјата (Френсис Фукујама), на науката (Џон Хорган) и самиот свет (Џон Лесли), што е само „предупредување на историскиот процес во доцниот капитализам кој ја покажува зависноста на новинарството како културна пракса од економските начела на маркетингот и новата информациска технологија“ (Hardt, 1996, стр.21). Во оваа смисла, Питер Далгрен говори за „заоѓање на класичното новинарство“ (Dahlgren, 1996, стр.59-72), Давид Алтеид и Роберт Сноу за „постновинарско доба“ (Altheide & Snow, 1991), а Џо Бардоел за насетувањето дека се ближи „крајот на критичкото новинарство“ (Bardoel, 1996, стр. 284), т.е. завршува периодот во кој ни се чинеше дека „со професионализмот се реши и проблемот на јавната сфера“ (Hallin, 1994, стр.15).

Во потврда на овие изјави е и скицирањето на состојбата во која

новинарските организации се сретнуваат со економски проблеми кои ја загрозуваат новинарската автономија, а новинарството го подредуваат на притисокот на пазарот. Овие проблеми заедно со политичките проблеми кои го потресуваат општеството во целина, го отвораат прашањето за идентитетот на новинарот и новинарството и неговото место во јавната сфера. Во овој контекст, кризата на идентитетот ја означува, пред се „судбината на вистинитоста на информациите и јавното известување“ во време кога популарната култура „го насочи легитимното новинарство кон мешавина од забава, атрактивности, сензации“ (Nachten, 1998, стр.175-176). Посебно се нагласува се потешкото утврдување на границата меѓу сериозниот и популарниот печат кое за последица го има мешањето на нивните „правила на игра“, со што не може да се утврди вистинскиот идентитет.

Резимирано, би се рекло дека токму крајот на класичното новинарство го комплицира прашањето за границите меѓу новинарството и квази новинарството, т.е. прави новинарството да се меша со популарната култура. Попрецизно, кризата на новинарскиот идентитет се покажува во неприепнатливоста на новинарскиот дискурс и тоа заради:

- мешање на новинарството (дејност заради општото добро, која има примарна функција да ги известува граѓаните) со квази новинарството (дејност која служи за стекнување на профит, моќ и власт);

- бришење на границите помеѓу сериозниот и популарниот печат, со што препознавањето на идентитетот и иднината на новинарство се загрозени. Имено, границите меѓу новинарството и квази новинарството е се потешко да се одредат, додека иднината на новинарството е се потешка да се прогнозира. Во криза се токму оние елементи кои комуниколозите најчесто ги наведуваат како клучни поставки на професијата, а меѓу нив се издвојуваат автономноста и етиката.

## 2. Криза на што!?

Токму ова бришење на границите, помеѓу останатото, укажува и на криза на етиката во новинарството. Новинарството во различни делови на светот се почесто се среќава со тешки проблеми и спротивности на (де)професионализација. Глобалните дилеми за иднината на новинарството, кое поради општата ерозија на веќе постигнатите етички стандарди води во депрофесионализација, многу порано отколку што неговата метаморфоза од семипрофесија (полупрофесија) заврши во професија, се присутни во секој новинарски микрокосмос. За тоа е секако најзаслужно брзото пресвртување на медиумите, од

политичко контролирани во слободни и пазарно насочени медиуми. Со тоа, како што наведува Хано Хард, „масовните медиуми ретко ја постигнуваат посакуваната рамнотежа помеѓу одговорното новинарство и работата која носи профит“ (Hardt, 1996, стр. 35).

Известувањето во пазарното новинарство<sup>1</sup> подлежи на „поплава од изопачени слики кои се пренесуваат на начин кој потсетува на Ди-виот Запад“ (Escabo, 1995), при што во борбата победува оној кој е агресивен и прв ја има „веста“, па така весниците се натпреваруваат за што повеќе сензационалистички натписи, а телевизијата бара спектакли, односно информацијата и комуникацијата стануваат чисти слики во чие мешање лежи опасноста, не само од редуцирање на реалноста на слики, туку мешање на сликите со реалноста. Би се рекло дека „сликата стана поважна од суштината“ (Escabo, 1995, стр.516), бидејќи денес секој може да избере вообличување, односно слика која сака да ја прикаже во согласност со своите интереси и економски можности.

Претходното значи дека темелното насочување е статусот на веста како „стока која одговара на пазарните побарувања, претставени како збир од посебни интереси“ (McManus, 1994, стр.37). Пазарно насочениот новинарски дискурс својот однос кон реалноста го втемелува на нормата на пазарниот успех, што значи се препушта на оние начини на одлучување и постапување кои ќе придонесат за исполнување на економските и/или политичките цели, што пак од своја страна води кон негирање на темелите на новинарството.

Значи, кризата на новинарската етика се покажува како преовладување на **нормите на пазарната ефикасност** над професионалните новинарски начела. Одлуката за тоа што е она што е вест (и каква е истата!) зависат само од **анализата на трошоците и користа**, а не од мерилата на квалитетниот новинарски дискурс. Со тоа веста станува „сосема завиткана во сјајна амбалажа на разонода и забава и така станува тривијална“ (Nachten, 1998, стр.175), но како таква не служи на интересите на јавноста. Тоа доволно говори дека пазарниот пристап на новинарството ја поттикнува „ерозијата на средишната професионална етика“ (McManus, 1994, стр.9), тврди Џон Мек Манус, односно, новинарската неетичност ја привлекува

---

<sup>1</sup> Изразот „пазарно новинарство“ се применува како ознака за новинарската пракса која преовладува и која примарно е одредена од подреденоста на економската сфера, со која често е испреплетена и политичката сфера, па оттука е тешко да се подвлече линија помеѓу нив.

публиката. Пазарното новинарство има за цел создавање на неетични, но профитабилни слики. Оттука, кризата на етиката во новинарството ја разбираме, пред се како криза на создавачите на тие слики, т.е. како криза на субјектот.

### 3. Криза на моралниот субјект

Бидејќи во новинарството, нормативно, *новинарот е оној кој е новинарски субјект*, носител на одлуките и дејствата, и оној кој го задвижува и води комуникациското дејствување, истиот треба да има контрола и влијание свесно да ја насочува сопствената активност и да се обидува да ги исполни своите професионални улоги кои како можност му се доделени поради неговата професионална компетенција. Истиот треба да ги надгледува темелните процеси во медиумската реалност, а тоа се собирањето информации (барањето и примањето на истите), селекцијата на настаните и фактите, обликувањето на извештаите (изборот на жанр и јазични средства). Со други зборови, местото на субјект му ги доделува токму **професионалната новинарска компетенција** во однос на која се разликува од останатите кои се вклучени во комуникацискиот процес.

Новинарот е најважната личност која професионално соработува во тој процес. Како најважни улоги кои му се припишани се, пред се улогата на **набљудувач** кој ги собира вестите и **описувач** кој ги претставува вестите. Истите, секако дека не ги извршува како изолиран поединец, туку тој дејствува со останатите на медиумската сцена, кои, согласно своите улоги, извршуваат одредени активности кои им припаѓаат. На пример, гласноговорникот (ПР-от) ги извршува задачите поврзани со односите со јавноста и е одговорен за постигнување на целите на неговата активност, чии што функции, цели и задачи се разликуваат, бидејќи новинарот (треба да) има критичка дистанца. Новинарските стандарди во однос на точноста се разликуваат од стандардите на кои се темелат односите со јавноста, при што гласноговорниците (ПР-от) ја признаваат нормата на точност, но во мера која зависи од интересот на нивниот клиент, што значи дека нивното сфаќање на точноста е обликувано од страна на две намери - да служи на потребата јавноста да биде известена со вистинити информации, но воедно да се земе в предвид и интересот на клиентот, со што многу често гласноговорниците (ПР-от) шират „селективна вистина“ (Seib & Fitzpatrick 1997, стр.45). Во овој контекст, може да се тврди дека другите (ПР-от) ја извршуваат новинарската работа, но притоа не се насочени

кон новинарските цели, туку се залагаат за задоволување на своите посебни интереси и потреби.

Претходното само уште еднаш го потврдува фактот дека во праксата на пазарното новинарство, во сите фази на комуникацискиот процес, може да се констатира *повлекување на новинарот*, при што неговата улога ја преземаат сопствениците на капиталот и носителите на политичката моќ и власта, контролирајќи го, наместо новинарот, самиот комуникациски процес.

Едновремено, при разгледувањето на кризата на етиката во новинарството, не смее да се заобиколи и уште еден многу важен фактор, а тоа е постмодерниот пристап на моралноста, често поврзан со **смртта на етичкото**. Имено, етиката во светлото на постмодерниот релативизам се разбира како нешто што е „наменето за ѓубриштето на историјата“ (Bauman, 1993, стр.2), како илузија без која постмодерниот новинар би требало да знае да живее, бидејќи истата повеќе не му е потребна согласно ставот дека таа е спротивност на толеранцијата и навлегувањето во слободата, а што не е согласно постмодерните начела.

Новинарот, во духот на Постмодерната, ги отфрла цврсто поставените норми затоа што смета дека сите начела се ствар на моментално разбирање, моментални ситуации и интерпретации, со што кодексот како запис на новинарските норми станува непотребен и носи неодлучност и спротивности, а оттука традиционалниот етички дискурс станува неважен и нешто што може да им пречи на новинарите во извршувањето на она што го прават (Iggers, 1999, стр.35).

Проблемите немаат однапред одредени решенија, не постојат строги цврсти начела кои би можеле да се научат, запомнат и развијат за да се заобиколат ситуациите кои немаат позитивно решение. „Човечката реалност е несредена и двосмислена, па моралните одлуки, за разлика од апстрактните етички начела, се противречни“ (Bauman, 1993, стр.32), тврди Зигмунд Бауман. Со тоа новинарството во постмодерната ја губи илузијата дека напишаните норми во кодексите се остварливи, бидејќи малите системи кои ги создаваме се недоволно силни, се кршливи, различни и неодлучни, па оттука новинарот, со право, се одрекнува од кодексот и етички проценува „според чувствата“, што значи „интуитивно, емоционално и често ирационално“ (Merrill, 1989, стр.173), што би можело да се означи како *етички нихилизам*.<sup>2</sup>

<sup>2</sup> Етичкиот нихилизам во оваа смисла се дефинира како разбирање според кое објективната мера на моралноста не постои.

Постмодерниот став вели дека се е променливо, односно „нормите се надоместени со етичкиот релативизам како гледиште кое вели дека она што е добро или лошо, исправно или погрешно, е релативно“ (Mautner, 1996, стр.136). Оттука, исходштето на релативистичко насочените новинари е дека единствена етика на оваа професија е онаа која секој сам за себе си ја поставува. Докрај анализирано, бидејќи во постмодерната е важна само неодреденоста, т.е. дека ниту во едно подрачје не смее да постои привилегирана група која би го одредувала дејствувањето, ваквото гледиште значи крај на напорот за професионализација на новинарството и води во состојба без мерила и правила. Токму поради оваа отсутност на апсолутното, во новинарството се станува прифатливо и се станува подеднакво добро: проверувањето и непроверувањето на информациите, почитувањето на приватноста и навлегувањето во неа..., зависно од ситуацијата, околностите и инволвираните личности.

Но сепак, новинарите кои работат неетички и притоа се повикуваат на релативизмот, често истиот погрешно го разбираат, т.е. како (философска) поддршка на пристапот кој се противи на навлегувањето во туѓите работи. Во суштина, станува збор за деградирана варијанта на етичкиот релативизам, која уверува дека се е релативно, но доколку подетално се разгледаат начелата на истиот, може да се тврди дека истиот не значи потполно негирање на сите правила, односно не значи дека се е допуштено, т.е. онака како што неговите заговорници често во секојдневната употреба го интерпетираат, туку бара основано размислување дали навистина станува збор за ситуација во која исклучокот од правилата е дозволен.

#### 4. Ужасен крај или професионализација!?

*Постмодерната криза на субјектот во новинарството* се покажува како пропаст на идеологијата на автономниот новинар, која се темели на нововековното уверување за можностите за запознавање на светот, сувереното располагање со вистината, рационалната распореденост на вредностите, на слободата. Тоа е она што се нарекува период на „висок модернизам на американското новинарство“ (Hallin, 1994, стр.172), кога улогата на новинарот изгледа рационализирана, кога се чини можно новинарот да е независен, непристрасен, вреден за доверба, „морално суверен“, оној кој ја отелотворува општоважечката рационалност според начелото **еден разум, една вистина, една објективност**, односно аналитичкиот разум треба да му овозможи



доаѓање до „проверени вистини“, како и нивно „објективно посредување“ кон публиката.

Постмодерниот период, како темелен цивилизациски пресврт, одредува поинаков поглед на новинарот како субјект каде е клучно спознанието дека на продукцијата на вестите влијаат различни структури кои го условуваат разумот: пристрасност, стереотипии, желби, нагонот, несвесното, ирационалната волја, структурата на јазикот, чувствата, вредностите, идеалите и други. Кризата на модерното доба го донесува спознанието дека **никој не може да биде суверен нововековен субјект**, а оттука и новинарот, исто како и секој друг човек, е само конечно и ограничено суштество. Со тоа постмодерниот новинар ја губи **автентичноста** во односите со другите кои не се одредени луѓе како личности, туку се „субјекти на секојдневието“ (Heidegger, 1985, стр.130) кое Мартин Хајдегер, го нарекува *Се (дас Ман)* и чија карактеристика е просечноста. Со тоа новинарот им е подреден како на некоја посебна сила која му ја одзема субјективноста и која го прави неавтентичен, т.е. како повторувач на тоа како *се работи/прави*, како *се пишува*, како „пренесувач“ на она што *се говори*.

Тука веќе не владее ниту стилот, ниту етиката, туку модата и бонтолот. На пример, новинарот пишува за обвинетиот како за виновен затоа што тоа *така се прави*. Аргументот дека „сите така прават“, покажува на губењето на субјектот кој е опфатен во „сите“, а сите се токму никој. Тој е слуга на мислењето, говорот, однесувањето и постапувањето на другите и воопшто и не настапува од својата причина, туку се насочува кон другиот како „просек на просекот“. „Во секојдневниот живот обично говориме онака како што се говори, а она за што се говори се пренесува со помош на гласините, при што гласините се говор, но неавтентичен говор“ (Hribar, 1993, стр.292). На темелот на гласините се шири озборувањето за кое е карактеристично претекнувањето на зборовите на самите себе си, т.е. дека истите не говорат за стварите, туку за себе си. Тие се зборови за зборовите, кои не известуваат за егзистенцијата на другиот, туку за тоа за што другите зборуваат за тоа.<sup>3</sup>

---

<sup>3</sup> Со вакви примери од типот „познато е дека...“, „како што слушнавме“, „според оценката на експертите“, „како што дознаваме“, „наводно“, „добро упатените познавачи на работите“, „според наши извори“, „според информациите со кои располагаме“ ..., македонското новинарство во последно време избобилува.

Бидејќи тоа било и поминало, иако не се знае ниту кога, ниту каде е кажано, односно запишано, на тој начин се создава просечно разбирање кое се подразбира во се. Едноставно зборовите течат. И додека тој тек на зборовите е „важен“ за озборувањето, „шушкањето во позадина“, за квалитетното новинарство е нужна присутноста на авторот на лице место или наведување на докази со познато потекло, затоа што во современиот новинарски дискурс новинарското прашање како темелен новинарски алат, исчезнува. Новинарот повеќе не прашува, туку „пренесува“ - или гласини, или новинарско необработен интересен говор кој му е доставен за објавување од страна на заинтересираните субјекти.

Сето претходно ја портретира ситуацијата во која во криза е човекот како личност, затоа што истиот се внурнува во просечната секојдневица, во секојдневно просечниот, рамнодушен начин на егзистирање. Постмодерниот човек го гледа и слуша она што може да се види и слушне. Да го видиме и слушнеме можеме само она за што сме информирани. На тоа укажува и самиот термин *ин-формиран* во буквална смисла, т.е. во-обликуван во/преку следењето на гласините и вестите. Тоа не значи дека веруваме на се и сешто, туку дека веруваме како сме на вистинскиот пат кога го следиме она што го соопштуваат вестите.

Во оваа смисла, новинарот во субјектот на секојдневието не ја губи само автентичноста, туку и одговорноста. Имено, одговорноста на новинарот како личност повеќе не постои, затоа што другите „имаат одговор за сè и на сè“. Новинарот постапува на одреден начин, затоа што така се постапува, а не затоа што на истото автономно и одговорно би се одлучил. Во „вестите“ често го текстуализира она што се говори, затоа што сите така прават, што би требало истовремено да значи и дека тоа е исправно. Значи, новинарското прашање исчезнува затоа што веќе не е потребно, затоа што веќе нема автентичен носител на прашањето, т.е. новинарот како субјект.

## 5. Наместо заклучок

Кризата на новинарот како субјект, се разбира, пред се како криза на она што е лично, односно на неговата интеграција и саморазвој, кои во недостаток на критичко мислење и проценка, се покажува како криза на мотивацијата, како „забегување“ во скептицизам, цинизам и резигнација, т.е. до форма на ескапизам. Согласно претходно изложеното, повеќе од јасно е дека Постмодерната под знак прашалник ги става нормите и етиката, но сепак не се работи толку многу за криза на вредностите, колку што се работи за човекот кој нив не ги следи. Новинарот, во повеќето случаи знае да го разликува одговорното од неодговорното, но проблемот се јавува кога мора согласно тоа разликување и да постапи. Поединецот веќе не е спремен да ги прими своите задачи и истите да ги извршува. Современиот човек има низа задачи, но ниту една од нив не ја извршува, ниту со една не се идентифицира како целина, како единствено суштество. Како носители на одредени улоги, сите ние сме заменливи, т.е. ако нешто не извршиме, ќе не замени некој друг. Тоа значи дека одговорноста и натаму останува во воздух, затоа што останува „поврзана со улогата, а не со личноста“ (Bauman, 1993, стр.19), наместо обратно - човекот е одговорен како личност, а не само како носител на одредена улога од мноштвото кои ги има. Улогата на поединецот не може да прерасне во неговото Јас, односно дека и новинарската одговорност е третирана исклучиво во поврзаноста со улогата на новинарот, а не со новинарот како личност.

За постмодерниот новинар исто така се карактеристични и скептицизмот и резигнацијата, т.е. дека постојат некои можни, лични, субјективни мислења, односно дека објективната вистина не постои. Имено, границите меѓу реалноста и нејзините опсервации се бришат, па оттука во ништо и не можеме да бидеме потполно сигурни. Скептицизмот кај новинарот буди чувство на немоќ, односно како да ја бараме „вистината“ и „објективно да ја пласираме“ до јавноста ако не можеме ништо да запознаеме и знаеме со сигурност? Ваквото размислување често води до резигнација, што значи одрекување, отказ, доброволно заминување, преданост на судбината. Со други зборови, резигнираниот човек не очекува ништо од животот и иднината, се одрекува од вредностите. Тој не се залага да се воспостави себе си како субјект, допуштајќи „судбината да му ја кројат“ другите субјекти, односно пазарните начела да владеат со етичките норми. Резигнацијата придонесува за негово лично неисполнување, односно внатрешна криза.

Имајќи предвид дека личното исполнување е највисока цел која човек може да си ја постави, во хиерархијата на вредностите, поединецот мора да внесе ред со кој ќе се премости неодлучноста и разминувањето меѓу моралот и постапувањето. Оттука, новинарот како и секој човек, треба да има самопочитување и чувство на задоволство кое ќе го следи она постапување за кое држи дека е исправно. За неговиот живот да има смисла, нему му е потребно чувството на лично достоинство, интегритет и добро мислење за себе си. Тоа може да се постигне, само ако се залага за исправно постапување. Како што наведува Џон Мерил, „она за што луѓето известуваат и како го прават тоа, истите тоа и се“ (Gordon, Kittross & Reuss, 1996, стр. 2). Со своите постапки тие создаваат свое (етичко) Јас, односно своја суштина. Она што новинарот известува е „израз на него самиот и средство за негово определување како личност и како новинар“ (Daniel, 1992, стр. 55-56). Најголемото добро за новинарот како новинар е исто што и најголемото добро за новинарот како човечко суштество: развој на автентичноста, разбрана како определување на човечката особеност или неговото Јас во смисла на она што човекот го прави, како и негова спремност да ја преземе одговорноста. Разбирањето на етиката како лична етика, не значи дека поединецот одредува што е добро, а што не, туку дека неговото однесување го одредува како личност: човекот е етичен само онолку колку што е спремен да ја прими одговорноста.

Резимирано, етиката во новинарството може да ја „спаси“ само нејзиниот носител - оној кој би требало да биде етичен, односно одговорен, значи новинарот! Но, прво, истиот мора да се „спаси“ себеси, т.е. да се соочи со губењето на својата субјективност, како и да ја надвлее својата неавтентичност.

## Апстракт

Денес, основните прашања кои ја отсликуваат нашата запрашаност во однос на суштината и значењето на новинарството се генерално истите како и порано: кој е новинарот, што е негова примарна дејност, во чиј интерес дејствува и кому е истиот одговорен? Праксата на новинарскиот дискурс, во моментов, покажува дека новинарот во сите фази на овој процес, лека полека го губи местото на субјект, сфатен како темел, носител на дејствувањето. Новинарот како субјект - известувач исчезнува, неговото место во контролата над процесите во медиумската реалност го преземаат безлични структури и механизми на моќта, сопственици на капиталот и носители на власта, со што поголемиот дел од работата на новинарот може да се окарактеризира како пасивна преработка на информацијата.

Повеќе од јасно е дека Постмодерната ги доведува во прашање нормите и етиката, но сепак не се работи толку многу за криза на вредностите, колку што се работи за човекот кој нив не ги следи. Најголемото добро за новинарот како новинар е исто што и најголемото добро за новинарот како човечко суштество: развој на автентичноста, разбрана како

## Dejan DONEV

### BASIS FOR TODAY'S CRISIS OF THE JOURNALIST AS A MORAL SUBJECT

#### Abstract

Today, the basic questions that reflect our questioning about the essence and meaning of journalism are generally the same as before: who is the journalist, what is his primary activity, in whose interest does he act, and to whom he is responsible for it? The practice of journalistic discourse, at present, shows that the journalist at all stages of this process is slowly losing the place of the subject, perceived as the foundation, the carrier of the action. The journalist as a subject - reporter disappears, his place in the control of media reality processes has being taken over by impersonal structures and mechanisms of power, capital owners and holders of power, so the most part of the journalist's work can be characterized as passive information processing.

It is more than obvious that the Postmodern is questioning norms and ethics. But yet, it is not so much a crisis of values as it is about a man who does not follow them. The greatest good for a journalist as a journalist is the same as the greatest good for a journalist as a human being: the development of authenticity, understood as the de-

определување на човечката особеност или неговото Јас во смисла на она што човекот го прави, како и негова спремност да ја преземе одговорноста. Разбирањето на етиката како лична етика, не значи дека поединецот одредува што е добро, а што не, туку дека неговото однесување го одредува како личност: човекот е етичен само онолку колку што е спремен да ја прими одговорноста. Оттука, етиката во новинарството може да ја „спаси“ само нејзиниот носител - оној кој би требало да биде етичен, односно одговорен, значи новинарот! Но, прво, истиот мора да се „спаси“ себеси, т.е. да се соочи со губењето на својата субјективност, како и да ја надвлее својата неавтентичност.

termination of human trait or his I in terms of what one does, as well as his willingness to take responsibility. Understanding ethics as personal ethics does not mean that the individual determines what is good and what does not, but that his behavior defines him as a person: man is only ethical as long as he is willing to accept responsibility. Hence, ethics in journalism can only be “saved” by its holder - one who is supposed to be ethical, that is, responsible, means journalist! But first, he must “save” itself, ie. to face the loss of its subjectivity, as well as to overcome its own authenticity.

## Користена литература

Altheide, DL. & Snow RP. (1991). *Media Worlds in the Postjournalism Era*, New York: Aldine de Gruyter.

Bardoel, J. (1996). „Beyond Journalism: A Profession between Information Society and Civil Society“, *European Journal of Communication*, 11 (3).

Bauman, Z. (1993). *Postmodern Ethics*, Blackwell, Oxford & Cambridge.

Dahlgren, P. (1996). „Media Logic in Cyberspace: Repositioning of Journalism and Its Public“, *The Public*, 3 (3).

Daniel, SH. (1992). „Some Conflicting Assumptions of Journalistic Ethics“, in *Philosophical Issues in Journalism*, Elliot D. Cohen (ed.), Oxford University Press, New York, Oxford.

Encabo, MN. (1995). „The Ethics of Journalism and Democracy“, *European Journal of Communication*, 10 (4).

Gordon, D., Kittross JM., & Reuss C. (1996). *Controversies in Media Ethics*, White Plains: Longman Publishers.

Hachten, WA. (1998). *The Troubles of Journalism. A Critical Look at What's Right and Wrong With the Press*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Mahwah.

Hallin, DC. (1994). *We Keep America on Top of the World: Television Journalism and the Public Sphere*, Routledge, London and New York.

Hardt, H. (1996). „The End of Journalism: Media and Newswork in the United States“, *The Public*, 3 (3).

Heidegger, M. (1985). *Bitak i vrijeme*, Zagreb: Naprijed.

Hribar, T. (1993). *Fenomenologija I*, Ljubljana: Slovenska matica.

Iggers, J. (1999). *Good News, Bad News: Journalism Ethics and Public Interest*, Boulder: Westview Press.

Matthews, E. (1996). *Twentieth-Century French Philosophy*, Oxford: Oxford University Press.

Mautner, T. (1996). *A Dictionary of Philosophy*, Blackwell, Oxford, Cambridge.

Mc Manus, JH. (1997). „Who's Responsible for Journalism?“, *Journal of Mass Media Ethics*, 12 (1) 5–17.

McManus, JH. (1994). *Market-Driven Journalism: Let the Citizen Beware?*, Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.

Merrill, JC. (1989). *The Dialectic in Journalism: Toward a Responsible Use of Press Freedom*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, London.

Poler Kovačič, M. (2001). *Mesto subjekta v sodobni novinarski etiki*, докторска дисертација, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Poler Kovačič, M. (2001). „Križa novinarstva kao križa etike: tko je novinarski subjekt?“, *Medijska istraživanja*, 7(1-2).

Seib, Philip & Kathy Fitzpatrick (1997). *Journalism Ethics*, Forth Worth: Harcourt Brace College Publishers.